ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Eoa kai Esperia

Vol 5 (2003)

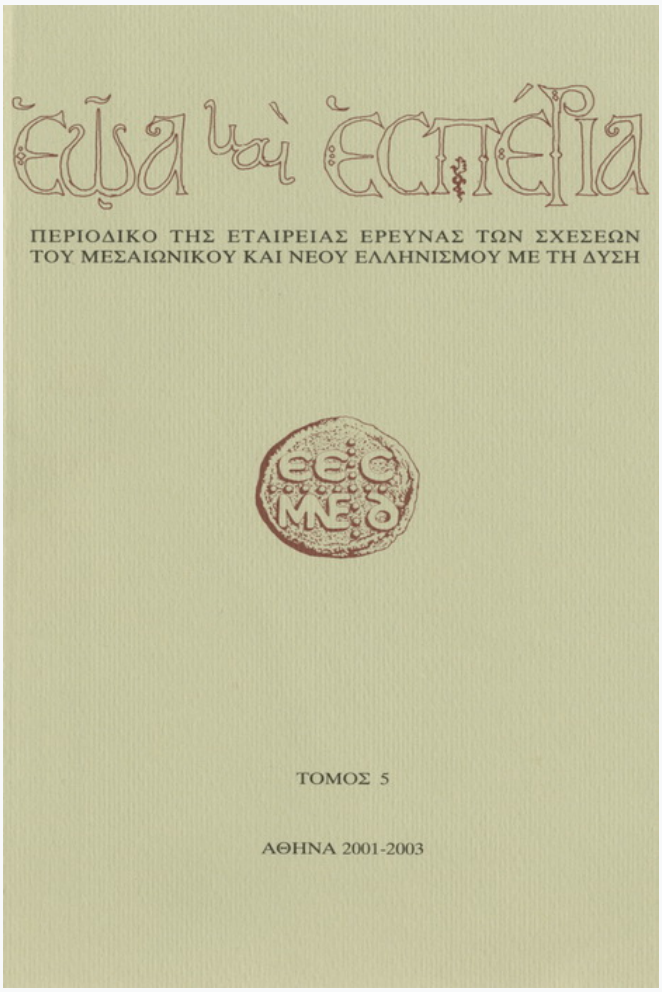

ΤΑ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΑ ΔΕΝΤΡΑ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ

doi: 10.12681/eoaesperia.59

To cite this article:

ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ Α. (2003). ΤΑ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΑ ΔΕΝΤΡΑ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ. *Eoa Kai Esperia*, *5*, 9–18. https://doi.org/10.12681/eoaesperia.59

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 10/09/2026 10:08:27

ΤΑ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΑ ΔΕΝΤΡΑ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

Κυρίαρχος της Σαντορίνης κατά τη διάρκεια της περιόδου 1207-1566 ήταν αρχικά η βενετική οικογένεια των *Barozzi* (1207-1265, 1296-1335)[1]. Το 1265 το νησί περιήλθε στο Βυζάντιο. Από το έτος 1335 ως το 1480 η Σαντορίνη προσαρτήθηκε στο Δουκάτο του Αιγαίου. Στη συνέχεια το νησί κατέλαβαν οι *Pisani* (1480) και κατόπιν οι *Crispo* (1480-1537)[2]. Ο πληθυσμός της Σαντορίνης απαρτιζόταν από χριστιανούς κατοίκους οι οποίοι ήταν χωρισμένοι σε δύο θρησκευτικές κοινότητες, την ορθόδοξη και τη λατινική. Η Σαντορίνη είχε πέντε καστέλλια: του Σκάρου, της Επάνω Μεριάς, του Πύργου, του Εμπορειού και του Ακρωτηρίου. Η έδρα του λατίνου επισκόπου βρισκόταν στο καστέλλι του Σκάρου, το οποίο αποτελούσε και την πιο πολυάριθμη λατινική κοινότητα. Αντίθετα η έδρα του ορθόδοξου επισκόπου ήταν στο εσωτερικό του νησιού στο καστέλλι του Πύργου[3]. Ο αριθμός των ορθοδόξων με βάση την Έκθεση του αποστολικού επισκέπτη *Sebastiani* το 1667 ήταν 11.000, ενώ οι λατίνοι σύμφωνα με την ίδια Έκθεση ανέρχονταν σε 900[4].

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο εντάσσονται τα γενεαλογικά δέντρα της Σαντορίνης, τα οποία αποτελούν εργαλεία για την έρευνα της ιστορίας και του υφιστάμενου κοινωνικού ιστού του νησιού κατά την περίοδο της Λατινοκρατίας, αλλά και κατά τους νεώτερους χρόνους. Τα γενεαλογικά δέντρα της Σαντορίνης περιλαμβάνονται στο Αρχείο της Καθολικής Αρχιεπισκοπής της Σαντορίνης[5].

Οι χρονικές αφετηρίες των γενεαλογικών δέντρων εστιάζονται στο χρονικό διάστημα από το 15ο έως και το 18ο αιώνα, στις περιπτώσεις εκείνες που στα μέλη που αποτελούν τις κεφαλές των γενεαλογικών δέντρων αναγράφονται οι χρονολογίες[6].

---

1. R.-J. LOENERTZ, Les Ghisi. Dynastes vénitiens dans l'Archipel, 1207-1390, Florence 1975, σ. 68, 153.
2. W. MILLER, The Latins in the Levant. A History of Frankish Greece (1204-1566), London 1908, σ. 612-616.
3. ΔΩΡΑ ΜΟΝΙΟΥΔΗ-ΓΑΒΑΛΑ, Σαντορίνη, Κοινωνία και Χώρος, 15ος-20ος αιώνας, Αθήνα 1997, σ. 37.
4. G. HOFMANN, Vescovadi Cattolici della Grecia, V. Thera (Santorino), Roma 1941, σ. 74.
5. Μικροφίλμ του Αρχείου της Καθολικής Αρχιεπισκοπής της Σαντορίνης βρίσκονται στο Παλαιογραφικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης.
6. Αφετηρία του γενεαλογικού δέντρου των *De Cigala* είναι το έτος 1493 και κεφαλή του γενεαλογικού δέντρου ο *Antonio-Carlo De Cigala* (γενεαλογικό δέντρο των *De Cigala*, αρ. 28). Το 1597 χρονολογείται

Με βάση τα γενεαλογικά δέντρα μαρτυρούνται οικογένειες ιταλικής, γαλλικής και ισπανικής προέλευσης. Σε όσες περιπτώσεις δε γίνεται μνεία της καταγωγής των οικογενειών, πρόκειται τις περισσότερες φορές για γνωστές βενετικές οικογένειες, όπως η οικογένεια των *Sanudo*[7], των *Gisi*, των *Baseggio*, των *Barbarigo*, των *Syrigo-Vassalo* και άλλων. Οι *Baseggio* κατάγονταν από βενετική οικογένεια δραστήριων καλλιτεχνών της Βόρειας Ιταλίας και της Ρώμης. Ο *Pietro Baseggio* θεωρείτο ένας από τους συντελεστές της ανακαίνισης του Δουκικού Παλατιού στη Βενετία[9]. Οι *Barbarigo* προέρχονταν από τη βενετική οικογένεια των *Barbarigo*, της οποίας μέλος δραστήριο ήταν ο *Agostino Barbarigo*, προσωπικότητα καθοριστική του πολιτικού κόσμου της Βενετίας κατά το β′ μισό του 15ου αιώνα[10]. Το 15ο αιώνα εμφανίστηκαν οι Δε Κιγάλα. Βέβαιο είναι ότι ήταν γενουάτες και πως το 1490 ζούσαν στο κάστρο του Σκάρου ο Νικόλαος και ο Φραγκίσκος Δε Κιγάλα, πατέρας και γιός[11]. Ο *Cicala Battista*, ο οποίος γεννήθηκε στη Γένουα αποτελούσε το έτος 1407 μέλος του κολλεγίου των δικαστών και μέλος των Συμβούλων της Δημοκρατίας της Γένουας. Μνεία της ιταλικής προέλευσης γίνεται στα ίδια τα γενεα-

το γενεαλογικό δέντρο του *Marino Dargenta* (γενεαλογικό δέντρο του *Marino Dargenta*, αρ. 75), ενώ τα έτη 1603-1606 αναφέρεται το γενεαλογικό δέντρο του *Nicolo Dargenta* (γενεαλογικό δέντρο του *Nicolo Dargenta*, αρ. 71). Τα γενεαλογικά δέντρα της οικογένειας Μαθά έχουν ως αφετηρία τα έτη 1600 (γενεαλογικό δέντρο των *Matha*, αρ.49) και 1699 (γενεαλογικό δέντρο των *Matha*, αρ. 51) . Ο *Antonio Sigala-Sanudo* αναφέρεται κατά το έτος 1615 (γενεαλογικό δέντρο των *Sigala-Sanudo*, αρ. 42). Το κληροδότημα της Αγνής Συρίγου έχει χρονική αφετηρία το έτος 1626 (γενεαλογικό δέντρο της *Agnese Syrigo*, αρ. 83). Οι *Sanudo* έρχονται από τη Νάξο στη Σαντορίνη και η χρονική αφετηρία τους χρονολογείται στο έτος 1634 (γενεαλογικό δέντρο των *Sanudo*, αρ. 60). Άλλο δέντρο των *Sigala* χρονολογείται στο 1673 (γενεαλογικό δέντρο των *Sigala*, αρ. 18). Οι *Brest* αναφέρονται το έτος 1685 (γενεαλογικό δέντρο αρ. 8) ενώ οι *di Rozzo* αναφέρονται το έτος 1699 (γενεαλογικό δέντρο αρ. 23). Το γενεαλογικό δέντρο του *Zannachi Cigala* έχει ως αφετηρία το έτος 1698 (γενεαλογικό δέντρο των *Cigala*, αρ. 64). Στο έτος 1699 ανάγεται το γενεαλογικό δέντρο των *Albi* (γενεαλογικό δέντρο των *Albi*, αρ. 66) . Τέλος ο *Vincenzo Pinto* έρχεται κατά το έτος 1775 από τη Νεάπολη στη Σαντορίνη (γενεαλογικό δέντρο των *Da Pinto*, αρ. 1).

7. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 60: Nicolò Sanudo venuto da Naxos sposò in Santorino Cattarina di Antonio Zane e di Adriana Dargenta 1634.
8. A. STEFANIDOU, Mäzene des Theologos-Klosters auf Patmos. Darstellung ihrer Lebensweise und ihrer wirtschaftlichen Lage nebst einer Beschreibung ihrer Kirchen in spät- und nachbyzantinischer Zeit, Wien 1994 (αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή), σ. 84, υποσ. 423: Πρόκειται για διπλό επίθετο των Συρίγων, του οποίου η έννοια προέρχεται από το ιταλικό *Vassalo* που σημαίνει υποτελής. Το 14ο αιώνα το επίθετο συναντάται στο Χάνδακα της Κρήτης. Ο Μάρκος *Vassalo* ήταν γραμματέας της *Curia Maior* στο Χάνδακα το έτος 1363.
9. *Dizionario Biografico degli Italiani*, Roma 1970, τ. 7, σ. 66-67.
10. *Dizionario Biografico degli Italiani*, Roma 1972, τ. 15, σ. 521.
11. Ι. Χ. ΔΕΛΕΝΔΑΣ, Οι καθολικοί της Σαντορίνης, Αθήνα 1949, σ. 71 - 72.

λογικά δέντρα για τις οικογένειες των *Da Pinto*[12], *Lombrano*[13] και *Santantonio*[14]. Ως τόπος καταγωγής των *Da Pinto* και των *Lombrano* αναφέρεται το νησί *Procita* στον κόλπο της Νεάπολης και των *Santantonio* η Μεσσήνα. Ως γαλλικής προέλευσης μαρτυρούνται οι οικογένειες των *Jubert*[15], *Brussetti*, *Brest*[16], *Ruben*[17] και *Alby*[18]. Ως ισπανικής προέλευσης μαρτυρούνται οι *Da Corogna* και οι *Delenda*[19].

Κάποια από τα μέλη αυτών των οικογενειών μετακινούνται κυρίως στο χώρο του Αιγαίου σύμφωνα με τα γενεαλογικά δέντρα της Σαντορίνης. Έτσι η παρουσία των οικογενειών στο χώρο του Αιγαίου Πελάγους σκιαγραφείται αυτήν την περίοδο ως εξής: Οι *Da Corogna* εμφανίζονται το 1307 ως δυνάστες της Σίφνου. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της οικογένειας αυτής είναι οι σχέσεις της με το Ιπποτικό Τάγμα της Ρόδου[20]. Συγκεκριμένα σε έγγραφο του 1453 αναφέρεται ο Νικόλαος *Da Corogna* ως *preceptor Tarvisii (Treviso)* και πληρεξούσιος *(procurator)* του Τάγματος των Ιπποτών του Αγίου Ιωάννη στην Κω. Διετέλεσε τοποτηρητής *(locumtens)* του ναυάρχου του Τάγματος (1460-1462) και γενικός καπετάνιος των ροδίτικων γαλερών. Στα 1468 μνημονεύεται ως ενοικιαστής της Νισύρου[21]. Η οικογένεια Μαθά[22] ζει το 17ο αιώνα στην Πάτμο και οι *Brussetti* είναι εγκατεστημένοι στην

12. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 1: *Il signor dottor Vincenzo Pinto venuto in Santorino di Napoli sposò in Apanomeria Callista Foscolo greca nel 1775.*
13. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 10: *Domenico Baldino il quale si scrive Lombrano essere dalla cita di Procita, sposo Xena di Angeleto Alefrangi nel 1815, il 8 Febrago*, αρ. 11: *Michele di G. Lombrano nativo della cita di Procita, Isola d Italia situata nel Golfo di Napoli.*
14. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 88: *Salvatore Santantonio nato in Messina.*
15. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 12: *Pietro Jubert nato nativo di Francia venuto in Santorino sposò Marussa di Marco Renieri e di Annesina sino nel 1804.*
16. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, Prosapia Brest 1685: *Paolo Brest, francese con Giovanna.*
17. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 4: *Giacomo Ruben nativo francese spos_ in Santorino Marulidi di Zanna.*
18. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 27: *Cattarina Cigala con Gian Albi francese*, αρ. 66: *Questi due fratelli venuti in Santorino colla flotta veneta nel 1690. Lazaro Albi sposò in Astipalea una greca e face questa solo ed unico figlio. M. Jean Alby nativo francese, e console di Francia venuto in Santorino sposò Cattarina di Pietro ossia Perulachi De Cigalla e di Maria di Gaspari Delenda 1699.*
19. Ι. Χ. ΔΕΛΕΝΔΑΣ, ό.π. (σημ. 11), σ. 71-72.
20. Ι. Χ. ΔΕΛΕΝΔΑΣ, ό.π. (σημ. 11), σ. 71-72.
21. Ζ. Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΛΗΣ, Η Ρόδος και οι νότιες Σποράδες στα χρόνια των Ιωαννιτών Ιπποτών (14ος-16ος αιώνας). Συλλογή ιστορικών μελετών, Ρόδος 1991, σ. 197, σημ. 1.
22. *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, τομ. ΙΓ', σ. 370: Ιωάννης Δε Μαθά, ιδρυτής του τάγματος της Αγίας Τριάδας. Γεννήθηκε στο χωριό *Faucon* της Προβηγκίας της Γαλλίας το 1160, σπούδασε στην Aix και

Κίμωλο. Οσον αφορά αυτούς που μετακινούνται, οι *Sanudo* έρχονται στη Σαντορίνη το 1634 από τη Νάξο και ο *Emmanuele Prasacachi* από τη Θεσσαλονίκη το 1790[23]. Τέλος, από την οικογένεια των *Alby* ο *Lazaro* ζει στην Αστυπάλαια και ο *Jean* στη Σαντορίνη[24].

Τα γενεαλογικά δέντρα παρέχουν πληροφορίες και για τα επαγγέλματα που ασκούν ορισμένα μέλη των οικογενειών. Έτσι στο γενεαλογικό δέντρο της οικογένειας *Lombrano*, η κεφαλή του γενεαλογικου δέντρου είναι ο *Michele*, ο οποίος αναφέρεται ως καπετάνιος. Το επάγγελμά του κληροδοτείται στο γιο του *Giuseppe Lombrano*[25]. Άλλο επάγγελμα που μαρτυρείται στα γενεαλογικά δέντρα είναι αυτό του προξένου. Έτσι, από την οικογένεια των *Brest* ο *Matteo* αναφέρεται ως πρόξενος της Γαλλίας στην Κίμωλο και τη Μήλο[26]. Από την οικογένεια των *Gisi* ο *Nicolo*[27] ανάφερεται ως πρόξενος, όπως επίσης και ο *Giovanni Sigala*[28].

Άλλο επάγγελμα, του οποίου γίνεται μνεία, είναι αυτό του γιατρού *(dottore in medico)*. Μέλη της οικογένειας των *Da Pinto*[29] και των *Santantonio*[30] αναφέρονται ως γιατροί. Πολλές αναφορές γίνονται τέλος σε μέλη των οικογενειών που κατέχουν ιερατικά αξιώματα, τόσο στη λατινική όσο στην ορθόδοξη εκκλησία, τα οποία καθορίζονται λεπτομερώς. Έτσι εμφανίζονται οι χαρακτηρισμοί *sacerdote cattolico*[31],

---

κατόπιν συμπλήρωσε τις σπουδές του στη θεολογική σχολή των Παρισίων. Έγινε ιερεύς και συναντήθηκε με τον Άγιο Φήλικο *de Valois*, συζούσε μαζί του ως ερημίτης γύρω από τη *Meaux*, και οι δύο αργότερα ίδρυσαν το Τάγμα της Αγίας Τριάδας, προς το σκοπό να απελευθερώσουν χριστιανούς αιχμαλώτους. Ο Ιωάννης στάλθηκε ως ιεραπόστολος στη Δαλματία, πήγε κατόπιν στην Αφρική προς απελευθέρωση χριστιανών αιχμαλώτων. Όταν γύρισε στην Ευρώπη, περιόδευσε στην Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία, ίδρυσε μοναστήρια, δίδασκε και νουθετούσε και εξαγόραζε τους αιχμαλώτους. Τα τελευταία δύο χρόνια της ζωής του τα πέρασε στη Ρώμη. Πέθανε το 1213. Έχει γραφτεί στο αγιολόγιο της Ρωμαϊκής εκκλησίας από τον πάπα Ιννοκέντιο ΙΑ' (1676-1689) και γιορτάζεται στις 8 Φεβρουαρίου.

23. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 4.
24. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 66.
25. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 10.
26. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 8.
27. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 25.
28. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 27.
29. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 1.
30. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 88.
31. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 19.

sacerdote tesaoriere[32], *sacerdote preposito*[33]. Ο *Lazaro Albi* αναφέρεται ως Γενικός των Ιησουιτών *(Generale)* του Αρχιπελάγους, ενώ ο *Giovanni Albi* ως *sacerdote missionario apostolico di Propaganda*. Ο *Nicolo Cigala* αναφέρεται ως επίσκοπος της Τήνου, ενώ ο *Luca de Cigala* το 19ο αιώνα αναφέρεται ως επίσκοπος της Σαντορίνης, αρχιεπίσκοπος του Ικονίου και πατριαρχικός βικάριος της Κωνσταντινούπολης[34].

Σχετικά με την κοινωνική και δημογραφική κατάσταση δίνονται πληροφορίες για μέλη των οικογενειών που πεθαίνουν σε μικρή ηλικία, καθώς επίσης και για εκείνα τα μέλη που ανήκουν στην τάξη των ευγενών. Ο όρος *greco* χρησιμοποιείται με διττή έννοια. Σε μία περίπτωση σημειώνεται *greca di Candia*[35] και κάπου αλλού *candiota veneta*, τα οποία χαρακτηρίζουν τη διαφορετική εθνότητα[36]. Σε δύο άλλες περιπτώσεις ο όρος *greco* συνδέεται με το θρήσκευμα. Ετσι η *Agnese Gavala* μαρτυρείται ως *greca ma si fà cattolica*[37]. Το πνεύμα από το οποίο διαπνέονται τα γενεαλογικά δέντρα σχετικά με το θρήσκευμα ποικίλλει. Στο δέντρο των *Prasacachi* ο *Christo* χαρακτηρίζεται ως *greco schismatico*[38]. Σε άλλο δέντρο όμως, των *De Cigala*, ο *Giovanni* αναφέρεται ως γιός του *Angeleto Sigala*, ο οποίος μαρτυρείται ως *cattolico* και της *Maria Gisi*, η οποία μαρτυρείται ως *greca*, γεγονός που υποδηλώνει συνύπαρξη μεταξύ των δύο θρησκευμάτων[39].

Ο λόγος για τον οποίο συντάχθηκαν τα γενεαλογικά δέντρα αναφέρεται στον τίτλο που τα συνοδεύει *per il Legato Pio*, δηλ. για την κατοχύρωση κάποιου εκκλησιαστικού κληροδοτήματος. Ο ιδρυτής τους αναφέρεται ως *Fondatore*. Το εκκλησιαστικό κληροδότημα συνίσταται σε ακίνητη περιουσία, π.χ. αμπέλια, χωράφια, μύλοι αλλά και αγαθά, όπως κρασί. Αυτά προικίζονται στις εκκλησίες εκείνες, στις οποίες οι ιδρυτές των κληροδοτημάτων θέλουν να γίνονται ορισμένες λειτουργίες. Ορισμένες φορές περιλαμβάνονται τα έξοδα της θανής του ιδρυτή και

32. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 15.
33. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 39.
34. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 28.
35. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 88.
36. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 17.
37. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 4.
38. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 7.
39. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 27.

το δικαίωμα να θαφτεί στη συγκεκριμένη εκκλησία, στην οποία αναφέρεται το κληροδότημα. Μέρος της περιουσίας του κληροδοτήματος καρπώνεται ο ιερέας που θα τελεί τις συγκεκριμένες λειτουργίες. Το κτητορικό δίκαιο ή *jus patronatus* είναι θεσμός που άμεσα συνδέεται με την εκκλησιαστική ή μοναστηριακή περιουσία. Πρόκειται για τα δικαιώματα, κληρονομικά μάλιστα, που διατηρεί ο κτήτωρ, ο ιδρυτής λαϊκός ή όχι μιάς εκκλησίας ή μονής. Τα δικαιώματα είναι πνευματικά (π.χ. μνεία του ονόματός του στις προσευχές) και διοικητικά-διαχειριστικά, δηλ. αξιοποίηση της οικείας περιουσίας[40]. Στην Έκθεση του λατίνου Επισκόπου *de Cigalla* του έτους 1830 αναφέρεται ότι τα *Legati Pii* των οικογενειών της Σαντορίνης κατοχυρώνουν το *jus patronatus*. Ο μεγαλύτερος αριθμός τους αφορά τους εκκλησιαστικούς, αλλά ορισμένα αφορούν και τους λαϊκούς. Ο στόχος τους είναι να διατηρούνται τα ευεργετήματα και να τελούνται ορισμένες λειτουργίες κατ' έτος[41]. Το *Legato Pio* αναφέρεται και ως *όμπλιγον* ή *μπενεφίτζιον*. Οι υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτό προσδιορίζονται σε διαθήκη του έτους 1750, η οποία συνοδεύει το γενεαλογικό δέντρο των Συρίγων. Εκεί αναφέρεται ως εξής: *...Διά νά γίνεται ἀενάως μία λειτουργία φράγκικη τήν κάθε ἐβδομάδα, καί νά πηγαίνουν ἀπό παπά ἕως φράγκο τῶν αὐτῶν κληρονόμων, ἔχοντας τό ὅμοιον δικαίωμα τόσον ἀπό θηλυκόν ὅσο καί ἀπό ἀρσενικόν καί ἐάν καί εἰς κάθε καιρόν δέν ἤθελε γίνεται τό αὐτόν ὅμπληγον, ἤ δέν ἤθελεν εἶσθαι παπάς φράγκος ἐδικός νά εἶναι εἰς τήν ἐξουσία του κατά καιρόν ἐπισκόπου φράγκου νά τό δώνῃ εἰς ὅποιον παπά θέλῃ διά νά γίνεται τό ὅμπληγόν*[42].

Ο θεσμός του *jus patronatus* φαίνεται πως δε συνάντησε εμπόδια στην εφαρ-

40. Ζ.Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΛΗΣ, ό.π. (σημ. 21), σ. 206. Βιβλιογραφία για το θεσμό Ζ.Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΛΗΣ, Ο Ιωάννης Πλουσιαδηνός και η συναϊτική εκκλησία του Χριστού Κεφαλά στο Χάνδακα, *Θησαυρίσματα* 3 (1964), σημ. 1. Πρβλ. και του ιδίου, Κατάστιχο εκκλησιών και μοναστηριών του Κοινού (1248-1548), Ιωάννινα 1985, σ. 202-204, αρ. 11 (έτος 1309), σ. 234-235, αρ. 155 (έτος 1308), σ. 236-238, αρ. 158 (έτος 1312), σ. 239-241, αρ. 161 (έτος 1312). Βλ. επίσης Ν. ΜΙΛΑΣ, Το εκκλησιαστικόν δίκαιον της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας, Αθήνα 1906, σ. 764-770· S. BORSARI, Il monachesimo bizantino nella Sicilia e nell Italia meridionale prenormanne, Napoli 1963, σ. 98, 103-104· J.F. NIERMEYER, Mediae Latinitatis Lexicon Minus, Leiden 1976, σ. 776, λήμμα patronatus· Ν. ΑΜΥΓΔΑΛΟΣ, Τὸ ἐν Χίῳ ἔθιμον τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τοῦ κτητορικοῦ δικαιώματος, *Χιακά Χρονικά* 12 (1980) 62-67· Σ.Λ. ΒΑΡΝΑΛΙΔΗΣ, Ὁ θεσμὸς τῆς χαριστικῆς (δωρεᾶς) τῶν μοναστηριῶν εἰς τοὺς Βυζαντινούς, Θεσσαλονίκη 1985, σ. 227-228, σημ. 583· Μ. Δ. ΜΠΑΤΙΣΤΑΤΟΣ, Κανονισμὸς τῶν συναδελφικῶν καὶ τῶν ἐπί πατρωνικῷ διακαιώματι ἐκκλησιῶν, *Χριστιανός*, τχ. 279 (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1986) 97-107· Γ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ, Νέα στοιχεία για τις συναδελφικές εκκλησίες της Κεφαλληνίας, *Γρηγόριος Παλαμάς*, 73 τχ. 732 (Μάρτιος-Απρίλιος 1990) 141-152· ΣΠ. ΤΡΩΙΑΝΟΣ, Η μεταβίβαση λόγω κληρονομικής διαδοχής δικαιωμάτων επί κτητορικού ναού στην Κέρκυρα. Μερικές παρατηρήσεις στον τόμο *Το Ιόνιο. Οικολογία-Οικονομία-Ρεύματα Ιδεών*. Πρακτικά Συμποσίου 1985, Αθήνα 1990, σ. 315-322.

41. G. HOFMANN, ό.π. (σημ. 4), σ. 123.

42. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Εκκλησιαστικό Τμήμα, Φάκελος 13, Γενεαλογικά Δέντρα, αρ. 45.

μογή του τόσο στην ορθόδοξη όσο και στη λατινική εκκλησία. Τέτοια παραδείγματα μαρτυρούνται στα νησιά του νοτιοανατολικού Αιγαίου και την Κρήτη. Αξιοσημείωτη είναι η δικαστική απόφαση που επιλύει τη διαφορά ανάμεσα στην ηγουμένη και τις καλόγριες του ορθόδοξου μοναστηριού των Αγίων Αποστόλων, στην πόλη της Ρόδου, από τη μια μεριά, και στον Ιωάννη Γεράκη του ποτέ Φανουρίου, του ποτέ Ιωάννη. Ο τελευταίος είχε ιδρύσει την εκκλησία και το *jus patronatus* είχε μεταβιβαστεί κληρονομικά στον εγγονό του. Από τη διαδικασία αποδεικνύεται ότι ο Ιωάννης είχε πατέρα το Φανούριο, μητέρα όμως παλλακίδα . Έτσι στην κληρονομική διαδοχή δεν διαθέτει την *recta linea*. Γι' αυτό και χάνει το *jus patronatus*. Η δικαιοδοσία του μοναστηριού περιέρχεται στο Μεγάλο Μάγιστρο των Ιπποτών[43]. Επίσης σε έγγραφο του 1454, που υπογράφεται από το Μεγάλο Μάγιστρο *De Lastic*, επικυρώνεται το κτητορικό δίκαιο των κατοίκων του κάστρου του Άργους Νισύρου πάνω στο μοναστήρι της Θεοτόκου Λαβαδιώτισσας[44]. Στην Κρήτη ο φιλοκαθολικός παπάς από το Χάνδακα, Ιωάννης Πλουσιαδηνός, παραδέχεται ότι από την αρχή η εκκλησία του Χριστού Κεφαλά της πόλης του Χάνδακα ανήκει στους Σιναΐτες μοναχούς της Αγίας Αικατερίνης. Η αμφιβολία γι' αυτήν την αλήθεια δημιουργήθηκε κατά το χρονικό διάστημα 1446 έως 1481 από παπικές βούλλες, που κατά το περιεχόμενό τους η παραπάνω εκκλησία υπαγόταν στο δίκαιο προστασίας των ενοριτών, οι οποίοι διαβεβαίωναν ότι την ξανάκτισαν[45].

Σχετικά τώρα με τη χρήση των γενεαλογικών δέντρων ως εργαλείων για τη μελέτη του ευρύτερου αρχείου της Καθολικής Αρχιεπισκοπής της Σαντορίνης ας αναφερθεί ως παράδειγμα το γενεαλογικό δέντρο της οικογένειας των Συρίγων-Βασσάλων[46].

Στο όνομα του Κωνσταντίνου Συρίγου Βασσάλου, του ιδρυτή του κληροδοτήματος, αναγράφονται τα έγγραφα των ετών 1608, 1620, 1621 και 1624. Τα έγγραφα αυτά έχουν εντοπιστεί και αναφέρονται κατά κύριο λόγο στην εκκλησία του Κωνσταντή Συρίγου Βασσάλου, το Θεολόγο στα Φηρά, αλλά και σε τρεις άλλες εκκλησίες, την Αγία Θεοδοσία στο Ακρωτήρι, την Αγία Άννα στον Καρτεράδο και τον Άγιον Ιωάννην τον Ντόμον στο Κάστρο του Σκάρου. Από αυτές τις εκκλησίες η Αγία Θεοδοσία και ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος ήταν ορθόδοξες εκκλησίες, ενώ ο Ντόμος ήταν ο καθεδρικός ναός των λατίνων[47]. Επίσης η εκκλησία της Αγίας Άννας στον Καρτεράδο αποτελούσε λατινική εκκλησία[48]. Αξιοσημείωτο εί-

43. Ζ.Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΛΗΣ, ό.π. (σημ. 21), σ. 207, σημ. 1.
44. Ζ.Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΛΗΣ, ό.π. (σημ. 21), σ. 207.
45. Ζ.Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΛΗΣ, ό.π. (σημ. 21), σ. 4-5.
46. Βλ. εδώ Γενεαλογικό Δέντρο του Κωνσταντή Συρίγου-Βασσάλου.
47. Ι. ΔΕΛΕΝΔΑ, ό.π. (σημ. 11), σ. 152 και A. PEGUES, Histoire et phénomenes du volcan et des iles volcaniques de Santorin suivis d' un coup d' oeil sur l' état moral et religieux de la Gréce moderne, Paris 1837, σ. 476-482.
48. A. PEGUES, ό.π., σ. 476-482.

ΓΕΝΕΑΟΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΔΙ

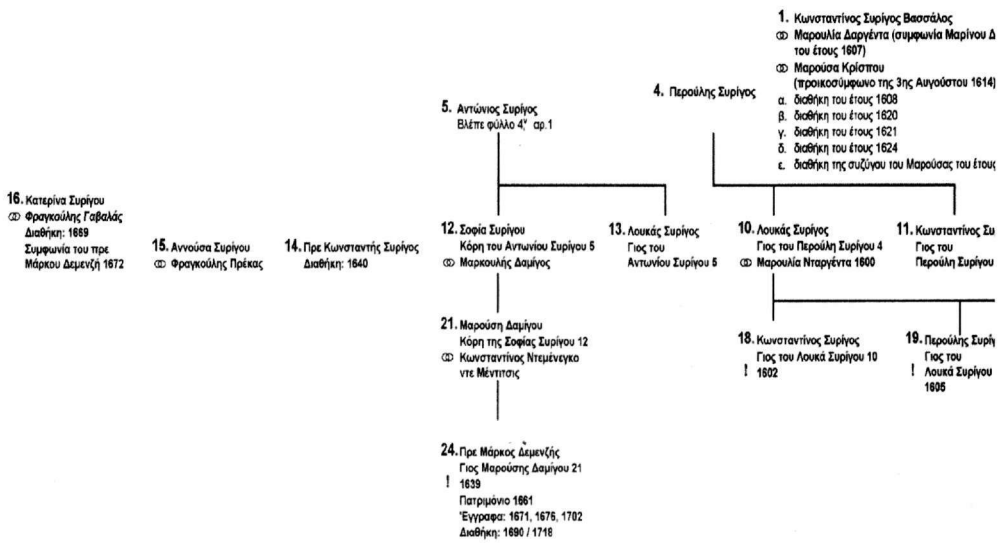

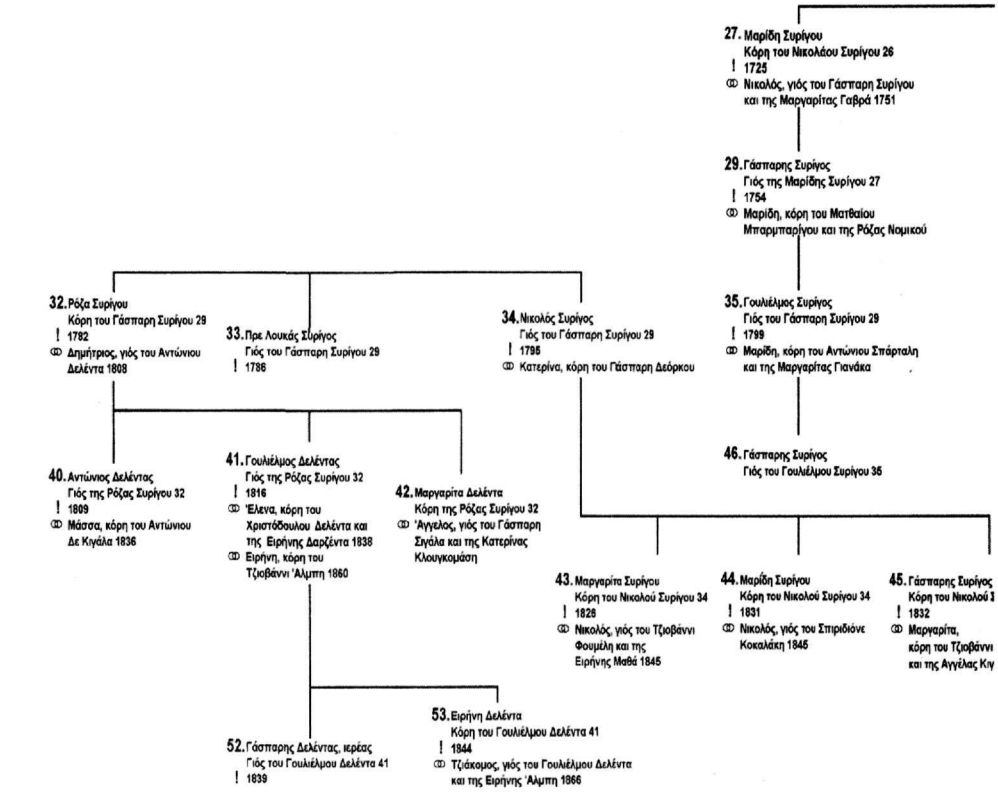

ΡΙΓΩΝ ΒΑΣΣΑΛΩΝ

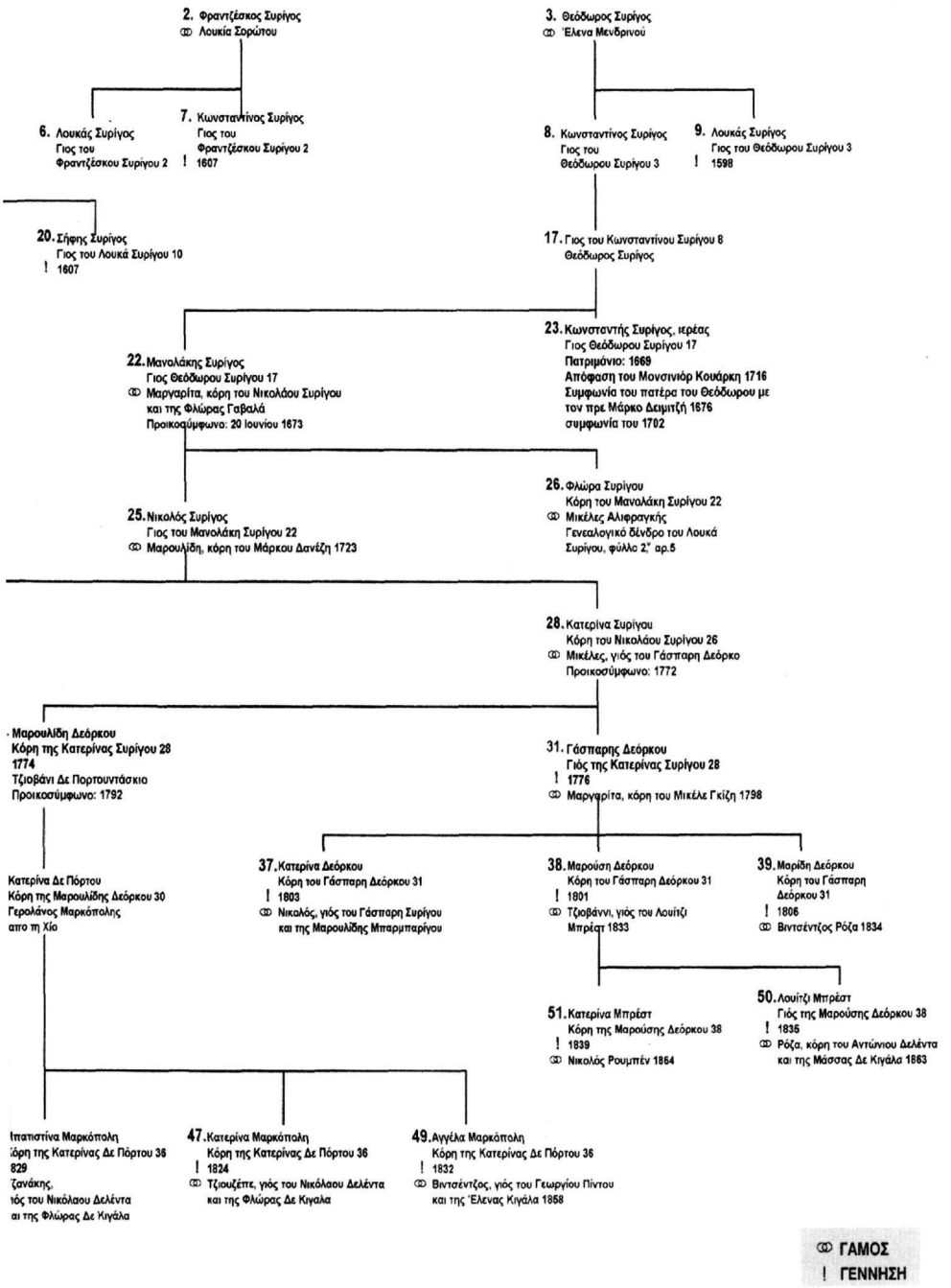

ναι ότι η Μονή του Θεολόγου της Πάτμου κληρονομεί όλη την περιουσία του Θεολόγου των Φηρών με την ακόλουθη υποχρέωση: να διορίζει δύο ορθόδοξους και ένα λατίνο ιερέα, για να πραγματοποιείται καθημερινή λειτουργία στην εκκλησία. Οι ορθόδοξοι ιερείς θα λειτουργούν την εκκλησία πέντε ημέρες την εβδομάδα και ο λατίνος τις υπόλοιπες δύο. Επίσης οι ιερείς είναι υποχρεωμένοι να τελούν «σπερνολείτουργα» δύο φορές την εβδομάδα, καθώς επίσης και κατά τις ακόλουθες εορτές: του Σωτήρα (στις 6 Αυγούστου), της Κοίμησης της Θεοτόκου (στις 15 Αυγούστου), του Σταυρού (στις 14 Σεπτεμβρίου), του Ιωάννη του Θεολόγου (στις 26 Σεπτεμβρίου και στις 5 Μαΐου). Τα «σπερνολείτουργα», δηλ. τα κόλλυβα, θα αποτελούνται από μοίρασμα και κρασί. Σε περίπτωση που αυτά δεν τελούνται στην εκκλησία του Θεολόγου των Φηρών, ο λατίνος επίσκοπος ή βικάριος και οι συγγενείς του Κωνσταντή Συρίγου θα έχουν το δικαίωμα ν' αφαιρέσουν την περιουσία από τη Μονή του Θεολόγου[49].

Στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας αναφέρονται άλλα έγγραφα, τα οποία έχουν επίσης εντοπιστεί στο ίδιο αρχείο. Ιδιαίτερης σημασίας όμως είναι τα κείμενα εκείνα που φροντίζουν για τη διατήρηση του *όμπλιγου* και είναι κυρίως εκείνα που αναφέρονται στους λατίνους ιερείς της οικογένειας, όπως στον λατίνο ιερέα Κωνσταντή Συρίγο και τον Μάρκο Ντεημετζή.

Θα αναφέρω ενδεικτικά ένα από αυτά: Στις 8 Δεκεμβρίου του 1676 ο λατίνος ιερέας Μάρκος Ντεημετζής προσήλθε στο λατίνο επίσκοπο Φραντζέσκο Ξανθάκη και ζήτησε την κατοχύρωση ενός αμπελιού που βρισκόταν στα Σκληρά, στο Μηνόρι του Καρτεράδου. Το αμπέλι αυτό το είχε κληροδοτήσει η Μαρούσα Βασάλενα στην εκκλησία της Αγίας Άννας και το διαχειριζόταν ο ανεψιός της ο λατίνος ιερέας Κωνσταντής Συρίγος. Επειδή όμως ο τελευταίος επρόκειτο ν' απουσιάσει για δύο χρόνια από τη Σαντορίνη, ο Μάρκος έκλεισε συμφωνία με τον πατέρα του Κωνσταντή, Θεοδωρή Συρίγο. Ο Θεοδωρής θα καλλιεργούσε το αμπέλι και την παραγωγή θα ελάμβανε ο Μάρκος για να τελεί στην εκκλησία της Αγίας Άννας κάθε δεκαπέντε ημέρες μία λειτουργία σύμφωνα με το τεσταμέντο της Μαρούσας Συρίγου. Σε περίπτωση που ο Κωνσταντής δεν θα επέστρεφε μέσα στο διάστημα των δύο χρόνων ο Μάρκος θα είχε το δικαίωμα να κρατήσει το αμπέλι, αφού πρώτα το ξεχρέωνε[50].

Συνοψίζοντας μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η περίοδος της Λατινοκρατίας στη Σαντορίνη χαρακτηρίζεται αφενός μεν από τη διαφορετική εθνική προέλευση των ξένων που είχαν κατακλύσει μετά την Τέταρτη Σταυροφορία το νησί και αφε-

49. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Πολιτειακό τμήμα, Διαθήκες, Φάκελος 1, Υποφάκελος δ.

50. ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ, Πολιτειακό τμήμα, Συμβιβασμοί, Φάκελος 1, Υποφάκελος δ', έγγραφο με ημερομηνία 8 Δεκεμβρίου 1676.

τέρου από τη συγχώνευση των δύο στοιχείων, του ελληνικού και του ξένου, και το συγκερασμό των δύο ροπών με αποτέλεσμα τη δημιουργία μιάς ενιαίας κοινωνικής πραγματικότητας. Έτσι, ενώ ο Έλληνας είναι στραμμένος προς τη Δύση, ο ξένος που έχει αποικιστεί στη Σαντορίνη δέχεται προοδευτικά την επίδραση του φυσικού και ανθρώπινου περιβάλλοντος. Πάντως οι λατινικές οικογένειες δεν παραλείπουν ποτέ να συνοδεύουν τα έργα τους ή τα έγγραφά τους με τα χαρακτηριστικά της προέλευσης τους, όπως τα οικόσημα. Έτσι στο κάστρο του Μαντρακίου της Νισύρου, στη βόρεια πλευρά του πύργου που καταλαμβάνει την κορυφή του λόφου, σώζεται εντοιχισμένος ο θυρεός του Νικόλαου Ντακορώνια, ενοικιαστή της Νισύρου, μαζί με εκείνους του Τάγματος και του μεγάλου μαγίστρου *Orsini*[51]. Ο *Cicala Battista*, επιφανής γενουάτης του 15ου αιώνα, παίρνει τον τίτλο του ιππότη και αποκτά το προνόμιο να έχει στο θυρεό του το λευκό αετό της Πολωνίας[52]. Ο θυρεός με τον αετό συνοδεύει όλα τα γενεαλογικά δέντρα της οικογένειας Δε Κιγάλα της Σαντορίνης, αδιάψευστος μάρτυρας της γενουατικής της καταγωγής.

51. Ζ. Ν. ΤΣΙΡΠΑΝΛΗΣ, ό.π. (σημ. 21), σ. 197 και G. GEROLA, I monumenti medioevali delle Tredici Sporadi, parte seconda, *Annuario della Regia Scuola Archeologica di Atene e delle Missioni Italiane in Oriente*, τ. 2 (1916), σ. 27.

52. *Dizionario Biografico degli Italiani*, Roma 1981, τ. 25, σ. 293-296.

SUMMARY

THE FAMILY TREES OF SANTORINE

The family trees of Santorine found in the archives of the Catholic Archdiocese of Santorine constitute research tools for the history of the social web existing during the island's Roman Catholic era as well as in recent times. The starting point of the family trees is focused on the period between the 15th and the 18th century. On the basis of the family trees it becomes clear that there are families of Italian, French and Spanish origin. The family trees provide information on the professions held by some members. Regarding the social and demographic situation, information is provided on members of families who died young as well as those members belonging to the noble class. The reason for compiling the family trees is mentioned in the title accompanying them *per il Legato Pio*, that is to say to safeguard a certain ecclesiastical legacy. In the Report of the Roman Catholic Bishop *de Cigalla* of 1830 it is stated that the *Legati Pii* of the families of Santorine safeguard the *jus patronatus*. As regards the use of the family trees as tools to study the archives of the Catholic Archdiocese of Santorine, extensive reference is made to the Syrigon-Vassalon family tree.

ALEXANDRA STEFANIDOU